

YOSHLARNING TA'LIM, MEHNAT VA TADBIRKORLIK HUQUQLARINING HUQUQIY KAFOLATLARI

Sernazarova Gulchehra

Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti,

Yurisprudensiya ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

nurmanovnurik726@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida yoshlarning ta'lim olish, mehnat qilish va tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanish huquqlarining huquqiy kafolatlari tahlil qilingan. Muallif tomonidan mamlakatimizda amalga oshirilayotgan yoshlarga oid davlat siyosati, «Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida»gi qonun hujjatlari, ta'lim, mehnat va tadbirkorlik sohalarini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlar o'rganilgan. Shuningdek, yoshlarning huquqlarini himoya qilishning amaliy mexanizmlari, ularning tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan davlat dasturlari va yoshlar bandligini ta'minlash bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlar yoritilgan. Maqola so'ngida ushbu sohadagi mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yuzasidan ilmiy asoslangan takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: yoshlar, ta'lim huquqi, mehnat huquqi, tadbirkorlik huquqi, huquqiy kafolat, yoshlar siyosati, bandlik, ijtimoiy himoya, huquqiy davlat.

KIRISH

Har qanday jamiyatning kelajagi, uning barqaror taraqqiyoti va milliy salohiyati yoshlarning ma'naviy, intellektual va kasbiy jihatdan qay darajada rivojlanganligiga bevosita bog'liqdir. O'zbekiston Respublikasi aholisining katta qismini yoshlar tashkil etishi bois, davlatimizda yoshlarga oid siyosat ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida belgilangan. Mamlakatimiz Konstitutsiyasida har bir shaxsning ta'lim olish,

erkin mehnat qilish va tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanish huquqi mustahkamlangan bo'lib, bu huquqlar yoshlar uchun ham to'liq amal qiladi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda yoshlarning huquq va manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan qonunchilik bazasi tubdan yangilandi. 2016-yilda «Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida»gi Qonunning qabul qilinishi, Yoshlar ishlari agentligining tashkil etilishi, shuningdek, «Yoshlar — kelajagimiz» kabi umummilliy dasturlarning ishga tushirilishi yoshlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash tizimini yaratishga xizmat qildi. Ushbu maqolada yoshlarning ta'lim, mehnat va tadbirkorlik huquqlarini ta'minlovchi huquqiy kafolatlar tizimi kompleks tahlil qilinadi.

Tadqiqotning maqsadi — yoshlarning asosiy ijtimoiy-iqtisodiy huquqlarini ro'yobga chiqarishning huquqiy mexanizmlarini o'rganish, mavjud amaliyotdagi kamchiliklarni aniqlash hamda ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

YOSHLARNING TA'LIM OLISH HUQUQINING HUQUQIY KAFOLATLARI

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 51-moddasida har bir fuqaroning ta'lim olish huquqi mustahkamlangan bo'lib, davlat umumiy o'rta, shuningdek, kasb-hunar ta'limining bepul olinishini kafolatlaydi. «Ta'lim to'g'risida»gi Qonun va «Milliy kadrlar tayyorlash dasturi» ta'lim sohasidagi asosiy strategik hujjatlar hisoblanadi. Ushbu hujjatlarda uzluksiz ta'lim tizimi, ta'lim sifatini oshirish, iqtidorli yoshlarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari belgilab berilgan.

Yoshlarning ta'lim olish huquqini amalga oshirishning muhim kafolatlaridan biri — davlat granti va subsidiyalangan kreditlar tizimidir. Oliy ta'lim muassasalariga qabul kvotalarining yildan-yilga oshirilishi, xususiy oliy ta'lim muassasalarining tashkil etilishi, masofaviy va qo'shma ta'lim dasturlarining joriy etilishi ta'lim olish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirdi. Shuningdek, nogironligi bo'lgan

yoshlar, ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalar farzandlari uchun inklyuziv ta'lim tamoyillari joriy etilmoqda, bu esa ta'limda tenglik tamoyilining amalda ta'minlanishiga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, ta'lim sohasida bir qator muammolar ham saqlanib qolmoqda: qishloq joylarida sifatli ta'lim infratuzilmasining yetishmasligi, oliy ta'lim muassasalarida o'qish uchun to'lov-kontrakt miqdorlarining yuqoriligi, kadrlar tayyorlash sifatining bozor talablariga to'liq mos kelmasligi shular jumlasidandir. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun davlat va nodavlat ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish, ta'lim grantlari sonini oshirish hamda kasbiy yo'naltirish tizimini takomillashtirish zarur.

YOSHLARNING MEHNAT HUQUQLARINING HUQUQIY KAFOLATLARI

O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksida yoshlarning mehnat huquqlarini ta'minlashga qaratilgan bir qator maxsus normalar belgilangan. Xususan, o'n olti yoshga to'lgan shaxslarning mehnat shartnomasi tuzish huquqi, voyaga yetmagan xodimlar uchun qisqartirilgan ish vaqti, og'ir va zararli mehnat sharoitlarida ishlashning taqiqlanishi kabi kafolatlar qonunda mustahkamlangan. Bu normalar yosh mehnatkashlarning sog'lig'i va huquqlarini himoya qilishga qaratilgan.

Yoshlar bandligini ta'minlash borasida davlat tomonidan «Yoshlar — kelajagimiz» dasturi doirasida ishsiz yoshlarni kasb-hunarga o'qitish, ularni mikrokreditlar bilan ta'minlash, «Yoshlar daftari» tizimi orqali ijtimoiy himoyaga muhtoj yoshlarni aniqlash va ularga yo'naltirilgan yordam ko'rsatish mexanizmlari joriy etilgan. Bandlikka ko'maklashish davlat xizmati tuman va shahar bo'linmalari orqali yoshlarga bepul kasb tanlash, qayta tayyorlash va malaka oshirish xizmatlarini taqdim etadi, shuningdek, ish beruvchilar bilan hamkorlikda bo'sh ish o'rinlari yarmarkalari tashkil etiladi.

Ayni paytda, yoshlar bandligi sohasida norasmiy mehnat bozorining kengligi, ish haqi darajasining pastligi, malakali kadrlarning chet elga mehnat migratsiyasi kabi muammolar mavjud. Bu muammolarni hal etishda mehnat bozori monitoringini takomillashtirish, yoshlar uchun ish o'rinlari yaratuvchi tadbirkorlarga soliq va boj imtiyozlarini kengaytirish, shuningdek, kasbiy ta'lim va real mehnat bozori talablari o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi.

YOSHLARNING TADBIRKORLIK FAOLIYATI HUQUQLARINING HUQUQIY KAFOLATLARI

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va «Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida»gi Qonunga muvofiq, har bir fuqaro qonun bilan taqiqlanmagan har qanday faoliyat turi bilan erkin shug'ullanish huquqiga ega. Yoshlar tadbirkorligini rivojlantirish davlat siyosatining alohida yo'nalishi sifatida belgilangan bo'lib, bu borada «Yoshlar — kelajagimiz» davlat dasturi, «Har bir oila — tadbirkor» loyihasi kabi umummilliy tashabbuslar amalga oshirilmoqda.

Yosh tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlashning huquqiy va moliyaviy mexanizmlari qatoriga imtiyozli kreditlar va lizing xizmatlari, soliq imtiyozlari, «yagona daraza» tamoyili asosida tadbirkorlik sub'yektlarini ro'yxatdan o'tkazish tartibi, «startup» loyihalarni moliyalashtirish jamg'armalari kiradi. Yoshlar tadbirkorligi va innovatsion g'oyalarini qo'llab-quvvatlash jamg'armasi hamda hududiy «Yoshlar tadbirkorligi markazlari» faoliyati yosh tadbirkorlarga biznes-reja tuzishda, huquqiy va buxgalteriya maslahatlari olishda amaliy yordam ko'rsatmoqda.

Shunga qaramay, yosh tadbirkorlar boshlang'ich kapitalning yetishmasligi, garov ta'minoti bilan bog'liq murakkabliklar, bozor va marketing tajribasining kamligi kabi to'siqlarga duch kelmoqda. Bu borada kreditlash tartib-taomillarini soddalashtirish, yosh tadbirkorlar uchun garovsiz mikromoliyalashtirish dasturlarini kengaytirish, shuningdek, biznes-inkubatorlar tarmog'ini rivojlantirish orqali yoshlar

tadbirkorligini har tomonlama qo'llab-quvvatlashni davom ettirish maqsadga muvofiqdir.

XULOSA

Yuqorida keltirilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasida yoshlarning ta'lim, mehnat va tadbirkorlik huquqlarini ta'minlashga qaratilgan huquqiy baza izchil takomillashtirilib bormoqda. Konstitutsiyaviy asoslar, maxsus qonunlar va davlat dasturlari majmuasi yoshlarning ijtimoiy-iqtisodiy huquqlarini ro'yobga chiqarish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratmoqda. Shu bilan birga, ushbu sohadagi mavjud huquqiy kafolatlarning amaliyotda to'liq va samarali ishlashini ta'minlash bugungi kunning dolzarb vazifasi bo'lib qolmoqda.

Yoshlarning huquqlarini yanada mustahkamlash maqsadida quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi: birinchidan, ta'lim va mehnat bozori o'rtasidagi muvofiqlikni ta'minlovchi monitoring tizimini kuchaytirish; ikkinchidan, yosh tadbirkorlar uchun moliyaviy resurslarga kirish imkoniyatlarini kengaytirish; uchinchidan, huquqiy savodxonlikni oshirish maqsadida yoshlar o'rtasida maxsus ma'rifiy dasturlarni tashkil etish. Ushbu chora-tadbirlarning izchil amalga oshirilishi yoshlarning huquq va erkinliklarini to'liq ro'yobga chiqarish, ularning jamiyat taraqqiyotidagi faol ishtirokini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining «Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida»gi Qonuni, 2016-yil 14-sentabr, O'RQ-406-son.
3. O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni, 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son.
4. O'zbekiston Respublikasi Mehnat kodeksi (yangi tahriri), 2023-yil.

5. O'zbekiston Respublikasining «Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida»gi Qonuni.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «Yoshlarga oid davlat siyosatini amalga oshirish sohasida qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi Farmoni.
7. Toshkulov X. Yoshlar huquqlarini himoya qilishning huquqiy asoslari. — Toshkent: TDYU nashriyoti, 2022.
8. Rahimova D. O'zbekistonda yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishning huquqiy muammolari // Yurisprudensiya jurnali. — 2023. — №4.